

1. HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Arastırma Merkezi

1. Haftanın Konuları (İçerik)

A. Tarih Nedir?; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Nedir?; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi'ni Neden Öğreniyoruz?

1. Tarih nedir?

Tarihin en kısa tanımı “geçmişin bilimi” olarak yapılmıştır. Tarih; bireylerin ve onların oluşturduğu toplumların eylemlerini yer ve zaman göstererek, neden-sonuç ilişkisi kurarak, objektif bir biçimde ve kanıtlara dayalı olarak inceleyen sosyal bir bilimdir.

İnsanların faaliyetleri sonucunda meydana gelen olaylarla ilgilenir. Tarih bu olayların maddi ve manevi nedenleri ile sonuçlarını irdeler, arasındaki ilişkileri araştırıp bulur. Tarihi olaylar zorlamayı sevmez. Tarih yazarlar, tarihi zorlar, onu tahrif eder ya da taraflı bir şekilde izah edebilirler. Fakat bir devletin, bir hükümet ve bir milletin ilmi müesseseleri bunu yaparsa, tarih araştırmaları felce uğratılmış olur. M. Kemal Atatürk “ Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiye alabilir” diyerek tarih ilminin önemini ve bilimsel olmasının zorunluluğunu veciz bir şekilde ifade etmiştir.

Devletlerin, milletlerin hafızası diyebileceğimiz tarihlerin iyi bilinmesi ve iyi analiz edilmesi, milletlerin gelecekleri ile yakından ilgilidir. Olaylar ve hayat üç zaman dilimi içerisinde meydana gelir. Mazi, hal ve istikbal. Yani dün, bugün ve yarın. Bugünün iyi bilinmesi yarın için yeterli değildir. Gelecekle ilgili sağlıklı karar vermek için dünün iyi bilinmesi mecburiyeti vardır. Zira günümüz olgularının kökenleri temelleri, nedenleri geçmişte yatmaktadır. Çizilen sınırlar, ülkenin yönetim şekli, yapılmış olan ittifaklar, ticaret antlaşmaları, barış antlaşmaları, yani genel olarak siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel mevcut durumun kökenleri ve gelişim

süreci geçmiştir. Geçmişin bilimi olan tarihin öğrenilmesi ilim olmak itibarıyla yararını ortaya koymaktadır.

2. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Amacı ve Tarihçesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amacının temelde Modern Türkiye'nin doğuşu ve gelişiminin öğretilmesi olduğu söylenebilir.

Genelde tarih dersinin, özelde ise Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına bakacak olursak, aşağıdaki gibi bir özetleme yapmak mümkündür:

- ✓ Türk Bağımsızlık Savaşı, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları, Atatürkçü düşünce, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi hakkında doğru bilgiler vermek.
- ✓ Türkiye'ye ve Atatürk İlkeleri ve İnkılaplarına yönelik tehditler hakkında doğru bilgiler vermek
- ✓ Türk gençliğini; ülkesi , milleti ve devleti ile bölünmez bir bütünlük içinde, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları ve Atatürkçü düşünce doğrultusunda ulusal hedefler etrafında birleştirmek.
- ✓ Türk gençliğini, Atatürkçü düşünce doğrultusunda yetiştirmek ve güçlendirmek.

Bu temel ilkeler doğrultusunda Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amacını; Türk İnkılâbının ruhunu ve hedeflerini kavrayarak geliştirecek yeni nesiller yetiştirmek; böylece, Mustafa Kemal'in söylediği gibi; *"Devrimin amacını kavramış olanlar, sürekli olarak onu koruma gücüne sahip olacaklardır"*. özdeyişiyle formüle etmek yanlış olmayacaktır. Devrimin amacının kavranabilmesi için, Türk Bağımsızlık Savaşı, Atatürk İnkılâpları ve Atatürkçü düşünce sistemi ile Türkiye Cumhuriyeti Tarihi hakkında doğru bilgiler vermek Türk gençliğini Atatürkçü düşünce sistemi doğrultusunda yetiştirmek gereklidir. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi, bu görevi üstlenmiştir. Cumhuriyet rejiminin sürekli olması, yeni kurumlar oluşturması,

Atatürkçü düşünce sisteminin yaygınlaştırılıp geliştirilmesi ve milletimizin çağdaşlaşması için, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi, vazgeçilmez öneme sahiptir.

İşte Türk gençlerine Milli Mücadeleyi oluşturan ve yapan şartlarla Türkiye Cumhuriyeti'nin genel siyasetini öğretmek amacıyla Üniversitelerde bir " İnkılap Enstitüsü'nün" açılmasına Maarif Vekaletince 20.06. 1933'te karar verilmiş, 1934'den itibaren de derslere başlanması düşünülmüştür. Dönemin Maarif Vekili Reşid Galip tarafından hazırlanan ilk taslağa göre, bu dersi okutacak olanların Türk olması şartı getirilmiştir. Bu şartın konulmasında şüphesiz Osmanlı Devleti'nin son zamanlarda uğradığı ihanetlerin büyük payı vardır. Devrin Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bey 1934'de İstanbul Üniversitesi'nde, Mahmut Esat Bey Ankara'da, Yusuf Kemal Bey de İstanbul'da ilk derslerini verdiler.

15 Nisan 1942 tarihli ve 4204 sayılı kanunla " Türk İnkılap Enstitüsü" kurularak her yüksek tahsil telebesinin bu dersi görmesi karara bağlandı. Dersi ilk verenlerden Recep Peker'e göre, Türk İnkılap Taihinin amacı: " Türk ana istikamaetini gençlere aşılacaktır".Ders bu gayeye uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu hazırlayan şartları, Cumhuriyetin temel fikirlerini ve ülkemize yönelik tehditleri araştırıp incelemeyi amaç edinmiştir.

3. Atatürkçülük / Kemalizm

Atatürkçülük veya Kemalizm kavramı anayasamızda tanımlanan ve içerdiği prensipler itibarıyla devletimizin temel düşüncesini oluşturan fikirler topluluğudur. Kemalizm kavramı 1935 yılında CHP'nin 4. Kurultayında gündeme gelen ve altı ok olarak nitelendirilen ilkeleri belirtmek için kullanılmıştır. 1937 yılında anayasamıza giren bu altı siyasi ilke Kemalizmin temelini oluşturmaktadır. Atatürkçülük kavramı ise onun ölümünden sonra kullanılan ve daha çok 1946 yılından sonraki çok partili

demokratik hayat ile birlikte gündeme gelen bir kavramdır. Bize göre her ikisi de eş anlamlı olup günümüzde her ikisi de kullanılmaktadır.

Atatürkçülüğün iki boyutu vardır. Birincisi işgalci devletlere karşı yürütülen bir bağımsızlık savaşı, ikincisi de savaşın sona ermesi ile birlikte ekonomide, yönetimde, eğitimde, kültürde izlenen topyekun bir modernleşme hamlesidir. Bu nedenle Atatürk hem kurtuluş savaşının yenilmez komutanı, hem de modernleşme çabalarının fikir babası ve uygulayıcısıdır. Atatürkçülük akıl ve bilimi esas edinen Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılapçılık ilkelerinden oluşan, geri kalmış bir toplumun çağdaş uygarlık düzeyini yakalayabilmesi için izleyebileceği bir modernleşme yoludur.

Emparyalizme, işgalci devletlere karşı bir milletin vermiş olduğu topyekun bir bağımsızlık savaşını ifade eden Atatürkçülük; halk egemenliğini, cumhuriyeti, demokrasiyi, laiklik prensibini esas alan, ekonomide ve dış politikada tam bağımsız olmayı amaçlayan, ırkçılığı reddeden bir kültür milliyetçiliğidir.

Atatürkçülük, donmuş kalıplar, düşünceler değil, değişen gelişen dinamik düşüncelerdir. Atatürkçülük skolastik düşünceyi ve taklidi reddeden dinamik bir düşüncedir.Özünde sürekli gelişim yatan, hiçbir düşünceye, ideolojiye körü körüne bağlanmayan bir düşüncedir.

Kısacası Atatürkçülük Türk Milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış milli bir ideolojidir, ilerlemeye yenileşmeye açıktır. Bu ideolojidir ki vatani parçalanmaktan kurtarmış, yıkıntılar içinden milli bir devlet yükseltmiştir.

Bütün devrimlerin tek bir amacı vardır o da Türk milletini çağdaş medeniyetler seviyesine çıkartmak hatta o seviyeyi geçmektir. Bu hedef iyi değerlendirilmeli, yapılan devrimlerin neden, nasıl yapıldığı ve hangi amaca hizmet ettiği iyi anlaşılmalıdır.

B. İnkılâp Tarihi İle İlgili Temel Kavramlar

İnkılâp: Arapça “kalb” kökünden gelen “İnkılâp” sözcüğü bir halden başka hale dönüşme, biçim değiştirme, devrim anlamına gelir. Arapçada bu anlamda kullanılan sözcük Osmanlıcaya da geçmiş ve aynı anlamda kullanılmıştır.

Atatürk İnkılâbı şöyle tanımlamıştır: “ Türk Ulusu’ nu son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmak.” Öyleyse en güzel tanımıyla İnkılâp: Bir milletin sahip olduğu siyasi, sosyal ve askeri alanlardaki kurumların devlet eliyle ve akla uygun metotlarla köklü bir şekilde değiştirilerek yenileştirilmesidir.

Toplum tarafından benimsenip desteklenmeyen İnkılâbın başarıya ulaşması mümkün değildir. İnkılâp yıkılan düzenin yerine daha çağdaş, daha ideal bir düzen kurmayı hedefler. Bu amaçla da mevcut düzeni yıkar. Esas olan eskinin kaldırılması ve yerine yeni olanın konulmasıdır. (Örneğin, Saltanat’ın kaldırılması ve yerine devlet modeli olarak Cumhuriyetin ilan edilmesi, eski kıyafetlerden vazgeçilerek yeni kıyafetlerin benimsenmesi)

İnkılâp mevcut düzenin çağın ihtiyaçlarına cevap vermemesinden dolayı idari, sosyal, ekonomik kurumlar başta olmak üzere sistemin kısa süre içerisinde hukuka uymaksızın kuvvet kullanılarak yıkılıp, çağdaş ve modern bir düzenin kurulmasıdır da diyebiliriz.

İnkılâbın hazırlık safhası, ihtilal safhası ve yeniden düzenleme safhası vardır. Mevcut düzen toplumun ihtiyaçlarına cevap veremiyorsa, refah düzeyini yükseltelemiyorsa, toplumda çatışmaların başgöstermesi kaçınılmazdır. Bu duruma ilk tepkiler dönemin düşünce ve fikir adamlarından gelir. Aydınların daha iyi bir yönetim sağlanması konusundaki faaliyetleri ve toplumsal mutabakatın sağlandığı bu safha İnkılâbın hazırlık safhasını oluşturur. Bu safha uzun, kesintili ve zor bir dönem şeklinde geçebilir. Hatta bu dönemde görev alan düşünce ve fikir adamları İnkılâbın eylem

safhası olan ihtilal safhasını göremeyebilir. İkinci safha ise aydınların fikirlerini benimseyen toplumsal fikri birlikteliğin sağlanmasından sonra mevcut düzeni yıkmak, tamamıyla değiştirme dönemi olan eylemin gerçekleştirildiği ihtilal safhasıdır. Bu safhada düzeni değiştirmek için harekete geçenler, güç kullanarak var olan düzeni ortadan kaldırırlar. Üçüncü safhada, ihtilalin mevcut düzeni yıkması sonrasında başarı sağlanmış olur ve hareket meşruluk kazanır. Artık ihtilalin yerini İnkılâp almıştır. Yıkılan düzenin yerine daha çağdaş bir yönetim gelir. Değişen yönetimle birlikte bütün kurum ve kuruluşların da değiştiği, modernleştiği görülür. Milli mücadele dönemine kadar olan fikri gelişmelerin yaşandığı dönem, “hazırlık” safhası, milli mücadele dönemi, “ihtilal” safhası, Lozan sonrası, idari, sosyal, hukuki ve kültürel alandaki çağdaş yapılanma dönemi de “yeniden düzenleme” safhası olarak tanımlanabilir.

İnkılâplar kendi içerisinde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olmak üzere ayrılabilirler:

Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin İlanı, Halifeliğin Kaldırılması, 1921 ve 1924 Anayasalarının kabulü **SİYASİ İNKILÂPLAR**’a; Soyadı Kanunu, Kılık-Kıyafette Değişiklik, Kadın Haklarının kabulü **SOSYAL İNKILÂPLAR**’a; Türk Tarih Kurumu’nun ve Türk Dil Kurumu’nun açılması **KÜLTÜREL İNKILÂPLAR**’a; Aşar Vergisinin Kaldırılması, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Kabotaj Kanunu, Teşvik-i Sanayi Kanunu **EKONOMİK İNKILÂPLAR**’a örnek olarak gösterilebilir.

Atatürk, ülkemizde eğitim ve kültür alanındaki inkılâplara da öncülük etmiştir.

İhtilal: Bu sözcük Arapça hâlel (bozma, kaldırma) kökünden gelmektedir. Çoğu zaman inkılâp yerine kullanılmaktadır. Ancak bu yanlış bir kullanımdır. Ancak inkılâbın eylem safhasına kaşılık gelebilir. İhtilal bir devletin mevcut siyasi, idari ve sosyal yapısını, yönetim biçimini ortadan kaldırmak için meşru zemin dışında, zor kullanarak, şiddete başvurarak yapılan geniş bir halk hareketidir. Kesinlikle “inkılâp” olarak tanımlanamaz. Çünkü ihtilal mevcut düzeni yıkmayı hedefler. Yıkılanın yerine daha modern bir düzen oluşturma gibi bir gayesi yoktur. Bu yönüyle inkılâptan ayrılır.

İhtilal (Devrim): Bozma ve Yıkım işi, eskinin kaldırılması.

İnkılâp: Yeni olanın getirilmesi işi.

İsyan: Yalın olarak itaatsizlik, ayaklanma, emirlere uymama anlamlarına gelmektedir. Toplum içerisinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırmasıdır. Başlangıçta toplumsal bir desteğe sahip olup olmadığı belli olamayan isyan, kendinden sonraki bazı hareketlerin de hazırlayıcısı olabilir. Toplumsal desteği alan başarılı bir isyan, ihtilale dönüşebilir. İsyancılar, fikri hazırlıkları olan devlet düzenini yıkmayı amaçlayan hareketler değildir.

Hükümet Darbesi: Mevcut iktidara karşı yapılan bir harekettir. Devletin emri altındaki resmi kuvvetlerden birinin, mesela ordunun, mevcut hükümeti devirip iktidarı ele geçirmesidir. Hükümet darbeleri sadece iktidardaki kişileri devirirler;

toplumdaki siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı değıştirmezler. Bu yönüyle ihtilalle karıştırılmamalıdır.

Hükümet Darbesi, İhtilal'den hedefi yönüyle de zıtlık gösterir. Örneğin İhtilalde devletin siyasi rejimini yıkmak hedeflenirken; hükümet darbesinde daha çok siyasal rejimi korumak hedeflenmiştir.

Reform (Islahat): Islah sözcüğünün çoğuludur. Düzeltme, iyileştirme, yenileme, ıslah etme anlamlarına gelmektedir. Toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeyen kurumların çağın şartlarına göre yeniden düzenlenmesi işidir. Mevcut düzeni yıkıp, yerine yenisini koyma yoktur.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında girişilen yenilik hareketleri reform olarak adlandırılır. Bu ıslahatların temelinde Osmanlı Devleti'ni görkemli günlerine geri döndürme düşüncesi yatmaktadır.

Tekamül: Tekamül sözcüğü de Arapça "kemal" den gelir ve kemal bulma, kamil olma, olgunlaşma demektir. Bugün Türkçede ki karşılığı evrimdir. Tekamülde olaylar yavaş seyreder. Tekamülde zorlama yoktur. Gelişmelerin toplum bünyesine uygun olup olmaması sonucu etkilemektedir. Gelişmeler toplum bünyesine uygunsa kabullenilir, uygun değilse kabul görmez ve kaybolur gider.

Batılılaşma: XIII. Yüzyıldan itibaren başlayan batılılaşma süreci Osmanlı Devleti'nde, "muasırlaşma", "garplılaşma", "asrileşme" gibi deyimlerle ifade edilmiştir. Yine bu dönemde batılılaşmanın yanlış anlaşıldığını görmekteyiz. Batılılaşmayı yanlış değerlendirenler, batılılaşmayı İngilizleşme, Fransızlaşma olarak anlamışlardır. Hatta batı uygarlığının bir hristiyan uygarlığı olduğunu, müslümanların almasının mümkün olmayacağını iddia etmişlerdir. Osmanlı'nın batılılaşmasındaki başarısızlığın temelinde bu yaklaşımın olduğu görüşü güçlü bir şekilde değerlendirilmektedir.

Atatürk; “ batı uygarlığını taklitçilikten uzak bir anlayışla benimsemeli ve bünyemize uygun olanlar alınmalıdır” diyerek önemli bir noktaya işaret etmiştir. O halde batılılaşmayı modern bir toplum olmak üzere girişilmiş teşebbüs ve faaliyetlerin tümü olarak kabul edebiliriz.

Çağdaşlaşma: Günümüzde batılılaşma ile aynı anlamda kullanılan kavramlardan birisidir. Çağdaşlaşma çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma, bilim ve teknikte ileri amaçlara yönelme demektir. Kùltürler farklılık gösterir, kùltürler milletlerin malıdır. Ancak medeniyet, çağdaş medeniyet insnlığın ortak malıdır. Atatürk’e göre; bir milletin gelişmesi ve yakta durabilmesi, bekası için tek uygarlık olan, çağdaş medeniyete katılması ve hatta onunla yarışması, çağdaş medeniyet seviyesinin üzerine çokması gerekmektedir.

C. İnkılâp Tarihi İle İlgili Diğer Bazı Kavramlar

Monarşi / Mutlak Monarşi: Bir hükümdarın devlet başkanı olduğu bir yönetim biçimidir. Bu hükümdar, İmparator, padişah, prens, emir, kont v.b. gibi çeşitli adlar alabilir. Bir monarşiyi diğer yönetim biçimlerinden ayıran en önemli özellik, devlet başkanının bu yetkiyi yaşamı boyunca elinde bulundurmasıdır. Devleti tek bir kişinin hiçbir sınırlamaya bağlı olmayarak yönettiğı rejim türüdür. Osmanlı İmparatorluğu mutlak monrşi ile yönetilmiştir. Merkezi krallık anlamına da gelmektedir. Avrupa’da beyliklerin yıkılmasıyla ortaya çıkmış ve güçlenmiştir.

Oligarşi: Egemenlik hakkının belli bir kişi veya aileye ait olduğu yönetim şeklidir. Genelde yönetimdeki grup askeri, siyasi veya maddi olarak ülkenin önde gelen gruplarından birisidir. Oligarşi, küçük bir azınlığın yönetimde etkili olduğu devlet biçimidir. Bu açıdan ele alındığında oligarşi kavramı devletin tüm kurumlarının küçük bir azınlığın kontrolünde olması demektir.

Teokrasi: Dine dayalı yönetim biçimini tanımlamak için kullanılan terim. Teokrasi devlet işlerinden bir tür ruhban sınıfının sorumlu olduğu ve devlet işlerinin dini temellere dayandığı bir sistemdir.

Aristokrasi: İktidarın imtiyazlı ve genellikle soya bağlı bir toplum sınıfının elinde bulunduğu siyasi hükümet şeklidir. Ekonomik, toplumsal ve siyasi gücün soylular sınıfı elinde bulunduğu bir yönetim biçimidir.

Meşrutiyet veya Anayasal Monarşi: Hükümdarın yetkilerinin anayasa ve halkoyuyla seçilen meclis tarafından kısıtlandığı yönetim biçimidir.

Cumhuriyet: Hükümet başkanının, kamu tüzel kişiliğini temsil eden bir heyet tarafından belli bir süre için ve belirli yetkilerle seçildiği yönetim biçimidir.

Cumhuriyet kelimesi Arapça kökten 18. Yüzyılda Osmanlı Türkçesinde türetilmiş bir isimdir. Arapça CMHR kökü “ bir araya toplanma, topluluk oluşturma”, bu kökten türeyen cumhur ise “ cemiyet, toplum, kamu” anlamına gelir. 18. Yüzyıl Avrupasında monarşi ile yönetilmeyen Hollanda, isviçre gibi ülkeleri tanımlayan Latince “ respublica” sözcüğünün Türkçe çevirisi olarak benimsenmiştir.

Latince “ respublica” klasik kullanımda “ Devlet” anlamındadır. Toplumun bütünü namına kamu otoritesini kullanan tüzel kişiliği ifade eder. Avrupa siyasi düşüncesinde “ respublica” Jean Bodin’den itibaren (1530-1596) egemenlik hakkını kullanan hükümdardan ayrı olarak “devletin soyut kişiliği” anlamında kullanılmış, 1640’lı yıllardan itibaren de popüler kullanımda “hükümdarsız devlet biçimini” ifade etmiştir.

Osmanlı Devleti’nde cumhuriyet fikri ilk kez 1870’li yıllarda Genç Osmanlılar ve Mithat Paşa tarafından tartışılmıştır.

Demokrasi: Tüm üye ve vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Yunanca “diokratia(iktidar) ” sözünden türemiştir. Türkçeye, Fransızca “democratie” sözcüğünden geçmiştir. Genellikle devlet yönetim biçimi olarak değerlendirilmesine rağmen,

üniversiteler, işçi ve işveren organizasyonları ve bazı sivil kurum ve kuruluşlarda demokrasi ile yönetilebilirler.

Demokrasinin ana yurdu olan Eski Yunan'daki filozoflar Aristo ve Eflatun demokrasiyi eleştirmiş, o zaman halk içinde "ayak takımının yönetimi" gibi aşağılayıcı kavramlar kullanılmıştır. Fakat demokrasi diğer yönetim şekillerinin arasından sıyrılarak günümüzde en yaygın olarak kullanılan devlet sistemi haline gelmiştir. Artık siyaset bilimciler hangi sistemin daha iyi işlediğinden çok hangi demokrasinin daha iyi işlediği tartışmalarına girmişler ve liberal, komünist, sosyalist, muhafazakar, anarşist ve faşist düşünürler kendi demokratik sistemlerinin erdemlerini ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Bu sebeple demokrasinin çok fazla sayıda değişik tanımı oluşmuştur.